

Evoluția situației social – demografică în Republica Moldova în perioada de tranziție

Potrivit statisticii de stat, numărul populației Republicii Moldova la 1 ianuarie 2001 a constituit 4 264,3 mii persoane, dintre care 1933,9 mii persoane (45.4%) reprezintă populația urbană și 2330,4 mii persoane (54.6%) – populația rurală. Potrivit organizării teritorial-administrative, Republica Moldova este împărțită în 10 județe, o unitate teritorial autonomă (Gagauz-Yeri) și municipiul Chișinău. Teritoriul republicii din partea stângă a râului Nistru, inclusiv orașul Bender intră în componența autoproclamatei republici Transnistrene, în care locuiesc 14.9% din totalul populației Republicii Moldova sau 630 mii locuitori.

Cel mai mare oraș al țării este capitala republicii – or.Chişinău cu peste 780 mii locuitori (circa 20% din populația Moldovei), printre alte orașe mari, cu o populație în jur de 150 mii locuitori fiecare, se numără orașele Bălți, Tiraspol și Bender. Absoluta majoritate a celorlalte orașe ale republicii se atribuie la tipologia localităților urbane cu un număr mai mic de 50 mii locuitori.

În linii mari, Republica Moldova întrunește 65 localități urbane și 1549 localități rurale. Este de menționat și faptul, că necătând la suprafața relativ mică a teritoriului (33,8 mii km²) densitatea populației republicii constituie 126,2 locuitori la km², considerându-se una din țările europene cu cel mai mare indicator în acest plan. Comparativ cu alte țări din fosta U.R.S.S., localitățile rurale din Moldova sunt destul de mari după numărul de locuitori, iar unele din ele se referă la cele mai mari sate din Europa (cu o populație de 15-20 de mii de locuitori).

Comparativ cu anul 1990 în anul 2000 numărul populației republicii s-a micșorat cu circa 100 de mii locuitori, iar în ultimii zece ani tendința de descreștere a numărului populației (media anuală) în Republica Moldova a început din 1992 (4.353 mln. persoane), puțin stabilizându-se în 1993-1994 (a câte 4.350 mln.) și mai apoi iarăși fiind în diminuare continuă deja 6 ani în șir: de la 4.341 mln. în 1995 la 4.299 mln. în 1998 și ajungând la cifra de 4.264 mln. persoane la începutul anului 2001.

Descreșterea numărului populației în Republica Moldova are loc din mai multe cauze, principala fiind scăderea dramatică din ultimii 10 ani a natalității și creșterea mortalității, ceea ce a generat începând cu anul 1998 un spor natural negativ al populației, diferența dintre natalitatea și mortalitatea absolută coborându-se de la +34.7 mii oameni în anul 1990 la -4.3 mii în anul 2000. Printre alte cauze ale diminuării numărului populației republicii se numără și consecințele conflictului armat din Transnistria din 1992, urmat de o emigrație masivă din țară a populației de origine rusă și, mai apoi nu în ultimul rând – scăderea nemaipomenită a nivelului de trai al

populației din ultimii 10 ani de zile, care afectează atât natalitatea și mortalitatea cât și intensificarea încontinuu a procesului emigrațional al populației din țară și, îndeosebi, în rândul tineretului.

Astfel, potrivit datelor oficiale, numai în 1998, numărul de emigranți a întrecut numărul de imigranți cu 7200 oameni, iar conform datelor Serviciului Informație și Securitate al Republicii Moldova numai în anul 1999 peste 600 mii cetățeni din țară lucrau ilegal în străinătate – sau practic o treime din numărul populației economice active.

Analiza situației social-demografice din Moldova din ultimii 40 de ani demonstrează, că diminuarea sporului natural al populației s-a înregistrat și în anii 1960-1980, când a avut loc o sporire a ritmului de migrație internă a populației din mediul rural spre mediul urban, condiționat de industrializarea țării și condițiile sociale dificile de la sate comparativ cu cele de la orașe (apă caldă, încălzire, gazificare, transport, sfera deservirii sociale și culturală mai dezvoltată etc.) și de influența stilului de viață a familiei de la oraș. Astfel, între anii 1960-1990 ponderea populației urbane a crescut de la 22% până la 47%, menținându-se mai apoi în ultimii 10 ani practic la același nivel. Totodată, în perioada de tranziție la economia de piață și de reforme la sate, cota populației rurale are deja o oarecare tendință lentă de creștere (1990 – 52.6% , 1995 – 53.2%, finele anului 2000 – 54.6%) care, potrivit prognozelor va continua și pe viitor, fenomen străin pe continentul european.

În funcție de sex, 52% din numărul populației republicii sunt femeii, 48% – bărbații. Este de menționat faptul că această proporție în anii 1990-2000 practic se menține constantă. În linii mari, la 100 bărbați revin 110 femei. Acesta este ceva mai mult decât în alte regiuni ale lumii.

Pe măsura creșterii vârstei, preponderența femeilor se mărește, mai ales la vârsta pierderii capacității muncii, când la 100 bărbați revin circa deja 160 femei. Acest fenomen este condiționat atât de consecințele războiului II Mondial, cât și de mortalitatea mai mare a bărbaților, mai ales în vârsta aptă de muncă și, totodată, indică durata mai îndelungată a vieții femeilor (71 ani) în comparație cu cea a bărbaților (63.7 ani). În același timp, durata vieții femeilor în Moldova este mult mai mică decât a femeilor în alte țări europene, iar la mod general acest indicator pentru ambele sexe a populației din Moldova este unul din cel mai jos de pe continentul European (**67.4 ani**).

Schimbările radicale din societate produse în ultimii zece ani, mișcările demografice și migratorii au influențat considerabil structura de vârstă a populației. Rata de îmbătrânire începând cu anul 1993 se cifrează în intervalul de 13-14% cu o tendință stabilă de creștere, ceea ce conduce la **sporirea presiunii demografice** (definită ca presiune a unei populații mai mari asupra unei mase mai mici de resurse și mijloace de subzistență).

O pătrime din populație (25.2%) constituie copiii de până la 15 ani, ponderea lor fiind de 28.8% în populația masculină și 23.7% - în populația feminină. Aceasta stare este condiționată de mișcarea naturală a populației (preponderența la naștere a băieților în comparație cu cea a fetelor), la 100 fete se nasc 104-105 băieți.

Totodată, în perioada anilor 1990 – 2000 se observă tendința de reducere a ponderii copiilor în populația totală de la 28% până la 25%, fapt cauzat, în primul rând, de nivelul scăzut de trai al populației republicii și tranziția demografică a Moldovei specifică schimbărilor macroregionale din Europa.

În principiu, cea mai evidențiată tendință demografică în Moldova continuă să rămână a fi **depopulația** – diminuarea permanentă a numărului populației și îmbătrânirea acesteia, fapt legat de schimbarea structurii de vârstă a populației în rezultatul micșorării dramatice a ratei natalității, longevității vieții și sporirii numărului persoanelor de vârstă înaintată.

Și totuși, la capitolul depopulației – diminuării numărului populației republicii din ultimii zece ani cel mai influent factor îl joacă micșorarea continuă a sporului natural, cauzat de scăderea dramatică a ratei natalității și creșterea încontinuu a ratei mortalității, fapt ce a dus pentru republică, începând cu anul 1998, la înregistrarea pentru prima oară în ultimii 50 de ani a unui **sold negativ** (-0.2) de creștere naturală a populației și care continuă să diminueze și mai mult. Astfel, și în anul 1999 și 2000 rata sporului natural al populației la 1000 de locuitori a fost negativă, constituind (-0.7‰) și respectiv (-1.2‰).

După cum relevă datele statisticii de stat, rata creșterii naturale a populației între 1990-2000, s-a redus de la + 8.0 la -1.2 promile, inclusiv de la 8.6 la 0.2 promile în mediul rural și de la 11.3 la 1.5 promile în cel urban. În 1990 indicele ratei brute de natalitate s-a situat la 17.7 promile, iar în 2000 a coborât la 10.1 promile. Și, dimpotrivă, rata mortalității s-a majorat de la 9.7 promile în 1990 la 11.3 promile în 2000. Se menține decalajul între ratele mortalității generale pe medii: în mediul urban au fost înregistrați 8.8 decedați la 1000 locuitori, în cel rural – 13.1. Diferența semnificativă între ratele mortalității generale pe medii sunt rezultatul unui proces mai accentuat de îmbătrânire demografică a populației din mediul rural și nivelului și mai scăzut de trai al populației de la sate. Totodată, dacă în anii 60 rata sporului natural al populației se micșora, cu preponderența pe contul localităților urbane (în localitățile rurale el era de 1.5 ori mai mare decât cel urban), atunci în ultimii ani rata sporului natural în localitățile rurale este cu 0.8 mai mică decât în cele urbane, motivul principal iarăși fiind sărăcia și mai mare a populației de la sate.

În cinci județe ale republicii (cele mai industrializate și urbanizate) rata sporului natural este cea mai negativă: Edineț (-6.4‰); Soroca (-4.0‰); Bălți (-2.0‰); Orhei (-2.0‰); Taraclia (-2.8‰); indicatorii pozitivi menținându-se doar în municipiul și județul Chișinău (+0.1‰ și respectiv +0.4‰) și UTA Gagauzia (+2.1‰).

De fapt, procese de scădere a natalității și a sporului natural au avut loc și în perioadele anterioare, ceea ce ne face să opinăm chiar despre o posibilă tranziție de comportament demografic: în condițiile industrializării țării și modernizării satului în Republica Moldova devenea tot mai răspândit modelul familiei cu doi copii, inclusiv în mediul rural, ceea ce a și condus la această scădere a ratei fertilității totale. În urma politicii demografice din anii 1980, rata totală de fertilitate

a continuat să scadă și în anii 1990 din cauza înrăutățirii situației social-economice. Aceste fenomene conduc în perspectivă la îmbătrânirea demografică a populației, la creșterea presiunii demografice între diferite vârste.

Numărul populației republicii în funcție de vârstă se caracterizează printr-un procent înalt de copii și bătrâni, copii și persoane pensionate printre populație, fapt ce demonstrează o presiune economică grea asupra populației aptă de muncă și o îmbătrânire încontinuu a populației țării. Astfel, raportul dependenței (persoane de până la 15 ani și persoane pensionate deja, inclusiv femei în vârstă de 56 ani și peste și bărbați în vârstă de 61 ani și mai sus) în raport cu numărul total al populației s-a micșorat de la 44.5% în anul 1990 până la 42.5% în anul 1995 și ajungând la cota de 39% în anul 2000.

O dovadă în plus asupra îmbătrânirii populației țării și presiunii demografice servește și evoluția structurilor de vârstă: tineri (până la 15 ani) și bătrâni (60 ani și mai mulți). Astfel, potrivit statisticii de stat în anii 1990 – 2000 cota copiilor (0 –14 ani) din numărul total al populației s-a micșorat cu 4%, coborând de la 27.9% în anul 1990 la 26.6% în 1995, diminuând mai apoi până la 23.7% în anul 2000. Și, viceversa, proporția populației în vârstă de 60 de ani și mai mulți din totalul populației republicii în acest deceniu (1990 – 2000) traversează o mișcare treptată spre majorare: de la 12.6% în 1990 la 13.0% în 1995, urcând la 13.6% în anul 2000.

Conform scării lui G.Bojio-Garnier, coeficientul îmbătrânirii populației (numărul persoanelor în vârstă de 60 ani și peste, la 100 locuitori) cu valoarea indicatorului 12 și mai mult se clasifica ca "Îmbătrânire demografică". După cum se observă mai sus, în Moldova acest coeficient deja în 1990 constituia 12.6, iar în 2000 alcătuiește 13.6, ce confirmă vădit tendința de îmbătrânire încontinuu a populației republicii. Cu regret, dacă ritmul sporului natural va evolua în același mod, ca în ultimii ani, atunci structura actuală a vârstelor, inclusiv proporția anuală copii – bătrâni vorbește despre faptul că procesul de îmbătrânire a populației va continua treptat și pe viitor.